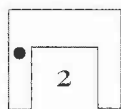

Navigera, fäkta och gymnastisera

Gunvor Vretblad

Till de mer udda utbildningsanstalterna i Södra stadshuset hörde Navigationsskolan och Södra gymnastikinstitutet. Den förra höll åren 1775–1791 till på vinden i södra flygeln och de angränsande hörnrummen högst upp i huvudbyggnaden, medan den senare 1853 övertog några av Hall- och manufakturrättens lokaler på första våningen i södra flygeln och stannade där till 1880.

Intresset för navigationsskolor uppstod efter förvärvet av kolonin Nya Sverige i Delaware 1638. För att landet skulle kunna utvecklas som sjö- och kolonialmakt behövdes kunnigt folk som hittade rätt på haven.

År 1658 startades därför en styrmansskola med ålderstyrmannen Friedrik Höijer som lärare. Trots ekonomiska och andra bekymmer ledde Höijer skolan till sin död 1698, varefter verksamheten sakta tynade av. Undervisningen i navigation återupptogs så 1748 i och med inrättandet av ett sjömanshus. Det bestämdes hur utbildningen skulle ske och vad lärgossarna hade att rätta sig efter och 1774 utfärdades den första instruktionen för navigationsskoleföreståndare.

Huvudläraren hette från 1768 Lars Anders Chierlin och under hans ledning utexaminerades rader av skeppare och styrmän. Så småningom räckte sjömanshusets utrymmen inte till. Nya undervisningslokaler var av nöden. Regeringen insåg behovet och sköt till pengar och 1775 fattade stadens borgerskap beslut i frågan. Navigationsskolan skulle flytta från sjömanshuset och Chierlin fick själv välja de lokaler han fann lämpliga. Valet föll på Södra stadshuset där man alltså stannade till 1791, för att så flytta till Björngårdsgränd. År 1844 var det dags för nästa flytt, nu till den

idag gamla Navigationsskolan vid Mosebacke torg.¹

Götisismen och de revanschistiska stämningarna efter förlusten av Finland 1809 manade samtidigt till en satsning på fysisk fostran. Pådrivande var ”den svenska gymnastikens fader”, Per Henrik Ling, som med militära kroppsövningar ville återuppväcka den slumrande vikingakraften och nordmannaandan.

Förutom sin gärning som fäktlärare utvecklade han program för militär-, skol- och sjukgymnastik och startade 1813 sitt Kongliga Gymnastiska Centralinstitut. En av eleverna hette Robert V Brouhn. Efter avslutad utbildning fortsatte denne under åren 1832–1840 som extralärare i gymnastik och vapenföring, vartill han på mer filantropisk basis tog han sig an barnen i den Hillska skolan vid Barnängen. Till undervisningen hörde även lektioner i ritkonst. Ty likt sin läromästare var Brouhn en skönande.

Samtidigt med intresset för kropps-kultur hade han gått på Konstakademien, vunnit flera utmärkelser och stipendier i teckning, skrivit böcker om ritkonst och haft olika illustrationsuppdrag.

I april 1853 öppnade han så sitt eget gymnastikinstitut i Södra stadshuset. Avsikten var att under mer ordnade former och mot en ringa avgift undervisa eleverna vid Södermalms offentliga skolor i gymnastik och vapenövningar.

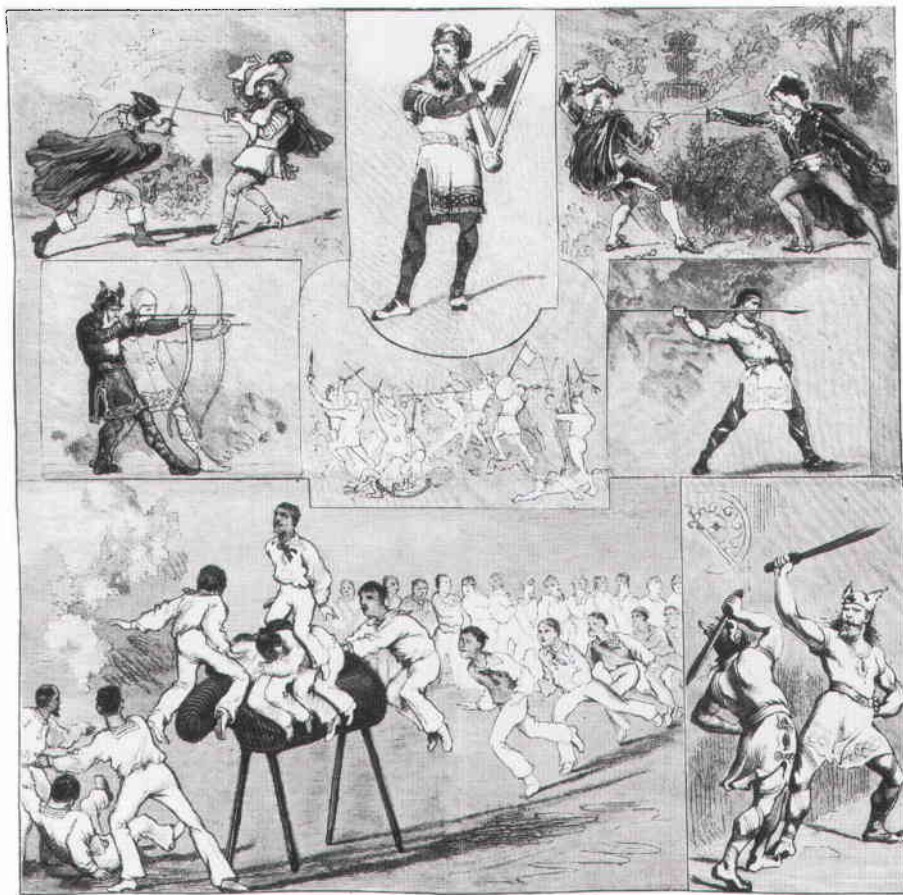
År 1860 anslogs statsmedel till projektet och Brouhn förordnades som lärare i gymnastik och teckning vid Maria och Katarina Elementarläroverk.

Gymnastikundervisningen skulle ske vid Peter Myndes backe 6 och på stadshusgården, och hyran för lokalerna betalades av Katarina församling med

sjuttiofem rikdaler per år, medan skolkassan stod för städning, eldning och belysning.

Brouhn ansågs som en mycket originell lärare. Söderkännaren Per Ludvig Lindgren, vars rika upp-teckningar finns i Stadsmuseets arkiv, mindes hur han läxade upp de mindre lyckade gymnastikeleverna med: "E du tung i aschelet, din jäkel!". Svordomar var legio, än mer från den sergeant som hjälpte till i undervisningen.

För skolbarnen var Brouhn, enligt Lindgren, en fascinerande figur. Inte minst ifråga om klädseln, som bestod av spetsbyxor med knappar, resårskor, slängkappa och grå hatt med mycket vida brätten. År 1880 flyttade han så sitt gymnastikinstitut till Mosebackes nedre salong. Han var då sjuttiotre år gammal och hade två år kvar att leva.²

Fostrandande gymnastik i göticismens tecken. Xylografi efter teckning av Carl Larsson. Ur Ny Illustrerad Tidning 1879. SSM.